

IURI DOMBROVSKI

Iuri Osipovici Dombrovski (1909-1978) a fost scriitorul rus care a petrecut suferit probabil cea mai lungă și mai dureroasă detenție în lagărele sovietice (aproape 18 ani). Scrierile sale au avut aceeași soartă ca ale lui Andrei Platonov, apărând la lumină integral abia după reformele inițiate de Mihail Gorbaciov în anii 1980. *Facultatea lucrurilor de prisos* este romanul-tabu care nu a văzut niciodată lumina tiparului în societățile comuniste, spre deosebire de ce-

lelalte două romane ale autorului, *Pe urmele șarpelui boa* și *Maimuța vine să-și ia craniul*.

Vocea autorului

„Nu trebuie să uităm de eroismul unor oameni care au mers până la capăt pentru a-și apăra convingerile.“

Iuri Dombrovski

IURI DOMBROVSKI

FACULTATEA
LUCRURILOR DE PRISOS

Traducere din limba rusă, postfață și note de
Antoaneta Olteanu

ФАКУЛЬТЕТ НЕНУЖНЫХ ВЕЩЕЙ

Юрий Домбровский

Copyright © Клара Фазулаевна Турумова-Домбровская

All rights reserved.

FACULTATEA LUCRURILOR DE PRISOS

Iuri Dombrovski

Copyright © 2012 Editura **ALLFA**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DOMBROVSKII, IURII

Facultatea lucrurilor de prisos / Iuri Dombrovski;
trad.: Olteanu Antoaneta. – București: ALLFA, 2012
ISBN 978-973-724-446-8

I. Olteanu, Antoaneta (trad.)

821.161.1-31=135.1

Annei Samoilovna Berzer,
cu profundă recunoștință,
pentru sine și pentru toți cei asemeni mie

Toate drepturile rezervate Editurii **ALLFA**.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată
fără permisiunea scrisă a Editurii **ALLFA**.

Drepturile de distribuție în străinătate aparțin în exclusivitate editurii.

All rights reserved. The distribution of this book outside
Romania, without the written permission of **ALLFA**,
is strictly prohibited.

Copyright © 2012 by **ALLFA**.

Editura **ALLFA**: Bd. Constructorilor nr. 20A, et. 3,
sector 6, cod 060512 – București
Tel.: 021 402 26 00
Fax: 021 402 26 10

Distribuție: Tel.: 021 402 26 30; 021 402 26 33

Comenzi: comenzi@all.ro
www.all.ro

Redactare: Martin Zick

Tehnoredactare: Liviu Stoica

Corectură: Anca Tach

Design copertă: Alexandru Novac

„Când suntem întrebați ce facem, răspundem :
«Ne amintim.» Da, noi suntem memoria ome-
nirii, de aceea în cele din urmă o să învingem ;
cândva o se ne amintim așa de multe, că vom
săpa cel mai adânc mormânt din lume.“

R. Bradbury

„Era nouă se deosebește de cea veche în
principal prin faptul că biciul începe să-și
imagineze că este genial.“

K. Marx

Prima parte

1

Au săpat arheologii pământul, au săpat, au tot săpat, dar nu au dat de nimic. Și între timp se sfârșise deja luna august: deasupra tarabelor și a livezilor s-au revărsat ploi iuți, piezișe (la Alma-Ata în această perioadă plouă mereu), și pentru lucru mai rămăsese în cel mai bun caz o lună.

Iar ziua oricum era mare zăpușeală; marele cazan alb al expediției se încingea așa de tare, că nici nu puteai să-l atingi. Urci pe munte, răstorni găleata și băltoaca se usucă imediat, dar pământul rămâne uscat, surd și cărunt. Dar o dată unul dintre muncitorii din expediție chiar a făcut insolație. Să vezi ce agitație s-a produs! Au dat fuga la punctul sanitar de la colhoz pentru targă. Era la perete, și când Zîbin, conducătorul expediției de la Muzeul Central al Kazahstanului, s-a aplecat deasupra ei, dinspre pânza de cort cenușie care o acoperea a venit miros de cloroform și fenol. Era cât pe ce s-o scape din mână. Doar uite: livadă, vânt, miros de iarbă și mere, strălucirea și foșnetul frunzelor, pe iarbă sunt umbre negre sensibile, iar aici e spital și moarte.

Ei, dar mai apoi totul s-a desfășurat foarte repede – bolnavul a fost acoperit cu un pled verde, pufos, și a fost dus jos. Toți strigau întruna: „Liniște, liniște! Ei, ce-i faceți? Doar este bolnav!“ Între timp a fost tras lângă munte camionul de cinci tone, de la casele de odihnă toate mașinile plecau goale, au scos cu grijă targa, au pus-o lângă motor – acolo te zgâlțâie mai puțin – și imediat doi săpători tineri, cu ghetete strălucind tare, au sărit și s-au așezat de o parte și de alta. Deja apucaseră să se aranjeze pe undeva, să se

curețe, să se spele și să se pieptene. Ei, desigur, și ziua de muncă a fost pierdută. Toți s-au împrăștiat prin livadă, unii s-au dus la pâraiaș și, de acolo, din tufișuri, a început să răsunе o armonică și să urle o fată.

Pe aici se urla, ca la toate șezătorile, cu voce tare, șuierător, ca pisicile.

— O, auziți, spuse cu plăcere Kornilov ridicându-și capul plin de clăbuc, cu ochii închiși. S-au înveselit! Uite ce mai muncitori ne-am mai găsit și noi, Gheorghii Nikolaevici, nu? Cu ei o să descoperim imediat comoara.

Erau doi. Conducătorul expediției, Zîbin, și Kornilov, arheologul.

Amândoi, el și Zîbin, cu niște cutii de tablă de un litru, de la compot, stăteau lângă șuvoiul de munte rece ca gheața (era pâraiașul Almaatinka) și se clăteau din cap până-n picioare.

— Ei, dracu' să-i ia, spuse Zîbin. Oricum a cam trecut ziua.

— Da, sigur, drace, a trecut ziua, recunosc moale Kornilov și intră în pâraiu până la umeri. Dar oare ce să însemne asta? continuă el scufundându-se și fornăind. Doar înseamnă că, în timp ce noi ne agităm aici cu Polikarpov ăsta, cineva a și apucat să dea fuga la conducere, la Potapov, după armonică, iar asta, vă spun, înseamnă două verste bune prin munți. Odată m-am uitat la ceas cât am mers, o jumătate de oră, două verste bune.

— Dar azi l-ați văzut pe Potapov? întrebă repede Zîbin.

— L-am văzut. Dar ce tărăboi au făcut, ce tărăboi au făcut, diavolii. Unul pur și simplu a dat buzna în cortul meu. Eu dezvolt, iar el, vita, intenționat lasă ușa larg deschisă! „Colegul nostru o să ajungă aici, iar dumneavoastră v-ați întins toate...” Ca să vezi, dracul, o să ajungă colegul lui. Tare mare nevoie am eu de colegul lui!

Și intră din nou în apă până la umeri.

Zîbin așteptă să termine de fornăit, de bolborosit, de drăcuit, să deschidă ochii, apoi spuse:

— Tare ne-am mai săturat de ei, Volodia. Au obosit, sunt dezamăgiți, s-au sălbăticit. („Așa, așa“, fu de acord Kornilov, „așa, așa, s-au sălbăticit, vitele!“) Dar mai țineți minte cum a fost la început? Arșiță, ploaie, iar ei tot sapă, sapă întruna dealul. Dar

acum, când au trecut două luni în zadar, fără niciun bănuț, desigur... Ei, să fi dezgropat măcar niște oase de animale, nu?

Kornilov stătea în picioare tăcut și plin de răutate, cu burta roșie de la frecatul cu apa înghețată. Mișcările îi erau ample și puternice. Când Zîbin vorbi despre oasele de animale, se opri deodată și întrebă:

— Dar pe mine, cât am fost în oraș, nu m-a sunat nimeni?

— Ei, nu... începu monoton Zîbin, și deodată își plesni mâinile: Vai, a sunat, chiar de două ori au sunat! A venit Potapov după dumneavoastră. A sunat o femeie. Am spus să i se dea numărul de telefon de la muzeu. E bine? V-a găsit?

Deodată ochii lui Kornilov începură să strălucească tăios.

— O femeie? Apucă prosopul pufos de pe o stâncă mare, albastră, și începu să se șteargă agil și vesel pe spinare, ca și cum ar fi tăiat-o cu fierăstrăul. Era nu prea înalt, bronzat, musculos, brunetel și foarte mobil. Mereu i se mișca ceva: mâinile, spinarea, mușchii, buzele, ochii. „E un artist“, își spuse Zîbin, admirându-l. „Ce artist mai este! La Sandun¹ a învățat să facă așa.“

— E bine, e bine, dragă Gheorghii Nikolaevici, exclamă vioi Kornilov. Nu numai că e bine, e chiar foarte, foarte bine. Cocoloși prosopul și-l aruncă în Zîbin. Hai, pregătiți-vă, puneți-vă pantalonii noi de un sutar, și să-i dăm bătaie. Probabil că directorului i s-au lungit urechile de așteptare.

Ca de obicei când era tulburat, vorbea uite așa: „de un sutar“, „să dăm bătaie“ sau chiar „când o să vezi, o să ți se taie picioarele“.

— Directorul? Zîbin chiar se așeză pe stâncă (la balamucul ăsta se mai adaugă și directorul!). Păi el oare...

— Ei, cum să nu, răspunse vesel și prietenos Kornilov, studiindu-i cu plăcere fața plină, albă, și ochii luminoși, de culoarea apei, care chiar se plecară pentru o clipă. Păi cum să nu, Gheorghii Nikolaevici? Doar vă iubește, nu-i așa? Ei, și dacă vă iubește, atunci vine chiar el, și aduce și musafiri. Și ce musafiri! Când o să vedeți, o să vi se taie picioarele. Chiar așa mi-a

¹ Baie publică celebră din Moscova.

și spus: „Să mă așteptați, o să vin.“ Ei, hai să mergem să-l în-tâmpinăm.

Se strecurau printre tufele de pe panta lină a dealului. Pe un prag Zîbin se opri deodată și-i spuse blând lui Kornilov:

— Volodia, ia uitați-vă acolo, uite, uite, acolo, pe drum.

— Ce-i?

— Parcă e o gravură veche.

Se însera deja. O ceață subțire se întindea peste stânci și totul era de un roșu înfocat, ca sângele, albastru-deschis, verde-închis, violet și pur și simplu alb – frunzele rotunde ale plopișului, care erau deja invadate de un purpuriu de culoarea vinului; florile dese de nu-mă-uita pe mica baltă luminoasă, din mlaștină, trestia neagră, supărată; câmpul umed, foarte verde și la fel de dens și de curat ca un arcuș tânăr – într-o parte a lui se legănau umbrele albe, ajurate, iar în partea cealaltă se vedeau tulpinile înalte, severe de răchițică, cu frunzele ascuțite, sensibile, și floarea liliachie. Toate acestea, cufundate în seară și în ceață, se potoleau, se întunecau, se linișteau și deveneau ceva fin, îndepărtat și fantastic.

— Ca o gravură veche, sub o folie de protecție, repetă Zîbin.

— Ia vedeți unde stați, strigă deodată supărat Kornilov, v-ați făcut praf pantalonii de-un sutar, vai de mine și de mine!

Zîbin intrase într-o tufă de pelin de stepă, care-l murdărise cu polenul lui galben, lipicios.

— Dar de ce cu mâinile, de ce dați întruna cu mâinile? Începu să strige Kornilov și mai supărat. Așa îl lipiți și mai tare. Uite, o să ajungem și va trebuie să iau o perie uscată și să vă șterg peste tot. Dar să se curețe numai el. El, nu dumneavoastră. Că așa nu faceți nimic.

Dădu din cap ironic:

— Uite comisia, creatorule. O să vină, o să se uite. Muncitorii dau pe gât vodcă. Pe unul l-au dus aici aproape mort. Colectivul științific se distrează, iar conducătorul stă în cort fără pantaloni. Ce frumusețe! Dar rezultatele științifice, a?

— Dar oscioarele dumneavoastră, Volodia, spuse blând Zîbin. Oasele și oscioarele dumneavoastră. Uite, tocmai pe ele o să le prezentăm. Doar încă nu le-ați îngropat?

Kornilov îl privi enigmatic.

— Păi ce să îngrop, spuse el. Ce să îngrop, dacă...

Iar povestea cu oasele era aceasta. Când după primele succese sfioase ale expediției a urmat un șir lung de eșecuri, Kornilov, după niște semne cunoscute numai de el, a decis deodată că locul în care sapă este, desigur, lipsit de speranță, dar uite, dacă s-ar apuca de micul deal cu panta lină din mijlocul livezii...

— Păi doar este o inumație, încerca el să-l convingă pe Zîbin, una foarte bogată, probabil, chiar una cu cai. Neapărat trebuie să încercăm. Ei, neapărat.

Au săpat multă vreme – în zadar. Au schimbat locurile, au scormonit tot sectorul și în cele din urmă au dat de ceva. Au dezvelit o groapă foarte mare, plină de oase. Probabil că aici fuseseră aruncate resturile unui ospăț al uriașilor – așa, cam de vreo mie de persoane. Vaci, oi, capre, cai, porci! De fapt, un asemenea morman de oseminte, mă rog, nu mai văzuse nimeni până atunci. Ei, și ce să facă? Cum au deschis-o, au și închis-o, ce să facă cu oasele? Dar pe la colhoz se răspândise deja un mic zvon că oamenii de știință au deshumat cimitirul molimelor. Ce agitație s-a mai stârnit! Mai întâi s-a revoltat colhozul, apoi au început să se neliniștească damele de la casa de odihnă a Consiliului Comisarilor Poporului, după casa de odihnă a Consiliului Comisarilor Poporului a început să sune și să urle în toate telefoanele Comisariatul Poporului pe Probleme de Sănătate. La locul săpăturilor a venit val-vârtej comisia impetuoaasă de la controlul epidemiilor, cu niște angajați cu lornion, cu înfățișare de teroriști, cu niște cutii pline de cruci, retorte, eprubete. Au dezvelit din nou groapa, au întins sfori în jurul ei și l-au pus de pază pe un om posac, cu un toc de revolver. Și cât timp aici se tot făceau judecăți și analize, doi tineri săpători și-au spart capul la o petrecere. „Răspândiți molima, blestemaților! Uite, o să-i venim noi de hac conducătorului de șantier! O să avem noi grijă de capetele tuturor!“ E adevărat, nu au avut grijă de capul nimănui, și comisia s-a dus, după ce a întocmit un act prin care spunea că oasele, din cauza vechimii, nu prezintă

niciun pericol, dar oricum, totul s-ar fi putut sfârși foarte prost, dacă nu ar fi fost brigadierul Potapov. El – ce isteț! – a dus în zori la groapă două căldări cu fenol și le-a turnat în ea. Desigur, era un miros îngrozitor, dar i-a liniștit imediat pe toți. Adia a anii 1920, a gară, baracă, punct de adunare, punct de control – adică a ceva extrem de profan, în orice caz, molima ce se răspânda din mormântul milenar nu mirosea așa.

Directorul a aflat de povestea asta abia peste o lună, când s-a întors dintr-o delegație urgentă în capitală. L-a chemat la el pe Zîbin și a spus posac (chiar dacă ochii îi râdeau):

— Ei, că ați îngropat fără știrea mea banii statului, dracu să vă ia, „știința poate multe gitici“, dar ce înseamnă „gitică“, nimeni nu știe și nici nu interesează pe nimeni. Ei, dar dacă ăia de la colhoz o să vă crape capetele învățate, atunci ce-o să mai fie? Proștilor, eu nu răspund pentru voi!

Și așa a rămas groapa în mijlocul livezii, adia a anii 1920 și, când treceau pe lângă ea, toți scui-pau și-i pomeneau pe oamenii de știință.

...Kornilov îl privi enigmatic pe Zîbin.

— Și de ce să le îngrop? spuse el. De ce să le îngrop, dacă mâine o să le ducă la oraș?

— Păi de ce? se opri Zîbin. Să le pună la rece, de ce?

— Păi, dragul meu, răspunse Kornilov cu o ușurință minunată, păi pentru că Institutul zoologic veterinar ne cumpără materialul osos. Așa că uite, mâine o să vină directorul cu profesorul Dubrovski, o să examineze tot, o să facă actele și mai apoi o să ne tragă un perdaf pe măsura cheltuielilor. Dar asta e mâine, mâine nu e azi, cum spun leneșii. Asta v-am spus-o așa, pentru a vă îngrozi, că e azi.

Zîbin începu să râdă.

— N-o să treacă, Volodia. Numele v-a dat de gol. Trebuia să fi ales pe altcineva. Profesorul Dubrovski a fost arestat cam de o lună.

— Păi nu e acela, dragul meu, susură tandru Kornilov. Acela e istoric, dragule, iar ăsta e veterinar.

Zîbin îl privi pe Kornilov, vru să spună ceva veninos și deodată se opri. Își aduse aminte că, într-adevăr, sunt doi Dubrovski, și că unul dintre ei, cel bătrân, chiar conduce catedra de zoologie de la Institutul Zoologic Veterinar.

— Pe bune, e adevărat? întrebă el sfios. (Avea genunchi galbeni-galbeni.)

— Adevărul-adevărat, răspunse pătruns Kornilov. Am vândut materialul osos al unor linii de animale cu rasă pură din secolele al III-lea și al IV-lea. Tot nu credeți! Atunci știți ce? La Potapov e atârnat un Nicolae de la Mirele Lichiei natural. Să mergem, o să pun mâna pe el. Acolo e și vodcă. Să mergem.

Zîbin se aplecă și începu, cu niște lovituri laterale cu palmele, să-și scuture genunchii. Kornilov stătea mai sus de el și îl privea. Pantalonii lui Zîbin nu-l mai impresionau.

— Sunteți un geniu, spuse în cele din urmă Zîbin, ridicându-și privirea de la genunchii lui oliv-închis, acum pătați fără speranță. Un al doilea Ostap Bender¹. Să imaginați așa ceva... nu, chiar că sunteți un geniu!

— Nu eu, spuse Kornilov cu modestie. Eu sunt geniu, eu sunt Ostap Bender, dar mie îmi aparține numai ideea generală, însă materializarea ei... Și tăcu misterios, apoi continuă: Mâine o să vedeți chiar dumneavoastră materializarea ei. O, deja se bate toaca! E gata casa! Să mergem la Potapov. Am spus: „Așteaptă, o să-l aduc pe omul tău de știință!“

Comisia năvăli spre finalul zilei următoare, cu două mașini. În prima, care trosnea din încheieturi, veche, dar cunoscută în tot orașul, „M-1“, veneau directorul și uncheșul tâmplar. Dracu' știe de ce fusese adus uncheșul. Dar se afla acolo, fuma cu mândrie și admira împrejurimile. Și pe o parte, și pe cealaltă. Arăta mai treaz decât toți trejii.

„Un vultur“, își zise Zîbin.

¹ Personaj al romanelor satirice ale lui Ilf și Petrov, *12 scaune și Vițelul de aur*.

Al treia în mașină era o fată înaltă, foarte frumoasă, care se-măna cu o indiană, cu o față curată, alungită, mată și cu păr negru strălucitor. Klara Fazulaevna, șefa departamentului de conservare. Ea privea deasupra mașinii și se gândea la ale ei. Iar după M-1 mai venea o mașină, una lungă, îngustă, galbenă, iute, ca un gonaci sau un ogar. (Zîbin nu se pricepea deloc la mărcile de mașini.) În ea erau numai două persoane: un bătrân înalt, slăbănog, într-un costum din șantung, și un nemțotei gras, blondin, ușor pistriuat, cu ochelari, cu un coif din plută și un aparat foto pe umăr. Tot el conducea mașina.

Mașina muzeului ajunsese până la movilă, se cățără pe ea huruind și se opri după ce se legănă și mârâi puțin. Uncheșul și directorul săriră din ea. Klara rămase. Directorul o întrebă ceva sau îi spuse ceva (arăță cu degetul spre corturi și fornăi), dar ea, ca răspuns, numai ridică din umeri. Ambii arheologi se uitau la ei din vârful altui deal. În jur, care cu o chircă, care cu o lopată, se aflau muncitorii. Tocmai săpau dealul acela. Abia atunci se gândiră că nu e o fortăreață, ci mormântul unui conducător, un gorgan.

— Și iar o să se ducă o jumătate de zi! Și din cele mai productive, când e răcoare, oftă Zîbin privind spre drum. Dar ce să facem, Volodia, du-te și întâmpină-i, deocamdată eu o să dau fuga la prăvălie. Din moment ce l-au adus pe uncheș, fără asta nu putem scăpa. Și o luă la fugă în jos.

Kornilov se uită o clipă după el, gândindu-se la ceva, apoi strigă:

— Dar să luați numai vodcă! Șampanie avem, se află în golf.

— Păi cum așa? se minună Zîbin oprindu-se.

— Păi uite așa, i-o tăie Kornilov și o luă la goană jos.

Zîbin stătu puțin, se gândi, ridică din umeri.

— Oare de ce a adunat el șampania asta? întrebă el nedumerit. Mereu tot face câte ceva...

— Păi l-a tras în piept, îi explică bucuros un tânăr care se afla alături, n-a venit. Uite, și atunci v-a vândut dumneavoastră toate proviziile lui!

— Cine? Ei, dar astea sunt prostii! dădu Zîbin din mână și vru să coboare, dar atunci un alt muncitor, Mitrici, în vârstă, grav, pe care brigadierul Potapov îl băgase în expediție (oricum

nu avea niciun folos de pe urma lui în colhoz), confirmă cu autoritate:

— Nu, a venit, a venit. A venit cu el din oraș. Au oprit mașina acolo, lângă râu – chiar ea a condus-o – și imediat s-au dus amândoi la groapă. El: „Stați, o să vă arăt eu, uite, uite și uite!“ I-a luat umbrela și a început să scormonească așa de tare, că ea imediat și-a dus batista la nas: „Nu e nevoie, nu e nevoie, oricum v-am înțeles.“

Toți începură să râdă. „Păi ei nu-l iubesc pe Kornilov“, își spuse Zîbin și nici el nu-și dădu seama dacă asta îi face plăcere sau nu, în orice caz, în clipa aceea își dădu seama că Volodia putea să nu fie îndrăgît.

— Ei, și ce s-a întâmplat după aceea? întrebă el.

— Păi după aceea au venit la mine. „Mitrici, primește musafirii.“ Nevasta le-a încropit o omletă cu ceapă, iar pe mine m-a trimis după coniac. M-am întors, am rupt pentru ea trei mere, cele mai frumoase, ei, cele mai frumoase care erau, ea chiar s-a speriat: „Vai, vai, ce frumoase sunt, oare există așa ceva?“

Zîbin se uită la muncitori. Ascultau și zâmbeau.

— Dar cine este ea? întrebă el năucit. De unde vine?

— Uite de unde vine! spuse cu plăcere Mitrici. Păi nu știu de unde! Doar nu am tras cu urechea. Numai uite ce am înțeles. Cică s-ar fi întâlnit undeva cu dumneavoastră. Sau ați fost la odihnă împreună, sau ați mers undeva.

— Eu? Nu! spuse Zîbin. Asta nu se poate.

— Nu, așa, așa, vă știe, s-a interesat foarte mult de dumneavoastră! Zice: „Acum n-o să mă recunoască.“ Și el zice: „O să vă recunoască.“ Apoi el a dat fuga, i-a adus două cranii, de capră, ce știu eu. Fața de masă era curată, așa că le-a pus chiar pe ea! Mai apoi nevasta a fiert-o în cenușă. După aceea s-au dus împreună la râu... Mai tăcu o clipă și adăugă: Să se spele pe mâini!

Toți începură să fornăie într-un glas.

— Ei, bine, Mitrici, să mergem, o să mă ajuți! Cât o să fie ei acolo...

— Dar e frumoasă, spuse Mitrici venind în urma lui. Plinuță! Părul galben, vreo douăzeci și cinci, nu mai mult! Coafură! Lănțișor! Cesuleț!

Norii se împrăștiară, soarele își făcu apariția și imediat se făcu foarte cald. De fapt, vara era uscată. Ploi fuseseră nu de mult – niște ploii rare, piezișe, mărunte. Unele dintre cele care, dacă ajungeau undeva pe lângă Moscova sau Riazan, se numeau ploii cu soare. Dar acolo pământul epuizat de caniculă le absorbea cu sete, în mod deschis, prin toate dealurile și vâlcelele de la poalele munților, prin toate hectarele de trifoi cenușiu și clopoței albi, de frunze aproape anemice ale tufișurilor. Parașute albe pluteau în aer – păpădiile terminaseră de înflorit. Niște flori albastre, delicate, aeriene de cicoare pe niște tulpini înalte, colțuroase, puternice și drepte, ca niște odgoane, se decolorau și deveneau de un roz ca de porțelan, albe, cenușii, incolore. Arșița tremura, așa cum pâlpâie aburul deasupra samovarului. Dar de pretutindeni începură să se audă cosașii. Când era vreme rea amuțeau, dar când era soare își alegeau pantele cele mai uscate, arse, și atunci totul fremăta de țârâitul lor, era așa de criminal de monoton, că lui Zîbin i se părea că nu pur și simplu liniștea, ci o tăcere de moarte punea stăpânire pe el în toate aceste luni. Dar atunci totul din jur era din nou plin de fragmente – mărunte, care te tăiau tare. Iarba cânta, gemea, țârâia. Zîbin chiar distingea anumite voci. Cineva ruga jalnic, cochec: „Vino, vino, vino...” Iar acolo, după ce fusese ascultat până la capăt, i se răspundea clar și supărat: „Nu, nu, nu!” După ce trecu pe lângă umbrelă, Zîbin o văzu – verde, cu ochii mari, ca o lăcustă făcută dintr-o foaie de un verde-albicios, argintie de porumb. „Ea?” își spuse el. „Dar lăcusta nu țârâie, mi se pare...”

Directorul și profesorul Dubrovski stăteau în mijlocul poienii. Și Klara se afla alături de ei.

— „Udă stomacul cu vin. Și-au făcut crugul constelațiile. O cicadă delicată, ascunsă, geme încetișor din cauza arșiței”, spuse Zîbin apropiindu-se și strângându-i mâna Klarei. Versurile lui Alceu, traducerea lui Veresaev, opere alese, volumul nouă. Bună ziua, tovarăși!

— Nu, mi se pare că mai așteptăm cu vinul, răspunse bucuros directorul, deocamdată nu am muncit pentru tine nici pentru

nițel cvas¹. Ei, bună ziua, bună ziua, conservatorule! Uite, am venit la tine după oase. El vorbea și îl privea în față cu niște ochi buni, zâmbitori.

— Dar, mă rog, noi am câștigat câte ceva, îi spuse încetișor Klara directorului.

— Noi doi, dădu din mână directorul, noi doi, se știe, suntem aur! Noi suntem oameni de acțiune, preciși, noi nu stăm de glume. Așa... Se întoarse spre profesor. Uite, vi-l prezint – Gheorghii Nikolaevici Zîbin. Probabil ați citit articolul lui din *Kazahstankaia pravda*² despre bibliotecă. Ce scandal a mai făcut! Dar el este pentru noi conservatorul de antichități. Conducătorul tuturor lucrărilor. Iar acesta, conservatorule, e Nikolai Fiodorovici Dubrovski, compăratourul nostru de la Institutul Zoologic Veterinar. Ei, ce facem, îi cedăm oasele tale sau nu?

„Volodia e un geniu”, își spuse Zîbin, dar zise:

— Păi, ce să cedăm? Doar le-a stropit cu fenol. Nu poți să te mai atingi de ele.

— Păi n-are importanță! N-are deloc importanță! Începu să susure energic profesorul cărunt ce semăna cu un pastor. Noi, dragă colega, o să le punem la apă și o să le spălăm. Și, știți doar ce preparate minunate o să devină! Ghinionul nostru este pentru noi o extrem de mare fericire. O asemenea cantitate de material osos al unor linii de animale de rasă pură, pentru Asia Centrală, de la începutul erei, nu se mai află nicăieri! Iar pentru Artur Ghermanovici – dădu din cap în direcția gropii – este o comoară adevărată! Doar el este specialist în cai! Acum chiar lucrează la teza de doctorat despre povestea unui kirghiz și a atitudinii lui despre calul lui Prjevalski³. Ia priviți – întinse mâna peste poiană. Vedeți?

Zîbin se uită și zâmbi. Nemțoteiul – imediat îl botează așa – își sumese pantalonii și se băgă în groapă. După el sări și Kornilov.

— Și prostul nostru se bagă acolo, se supără directorul și începu să strige: Vladimir Mihailovici, dacă o să scormonești în

¹ Băutură fermentată, slab alcoolizată, făcută din pâine neagră sau de orez.

² „Adevărul de Kazahstan.”

³ Rasă de cai descoperită de exploratorul rus N.M. Prjevalski în 1879, în Asia Centrală.

mizeria asta, o să te trimit imediat la cazan să-ți opărești mâini-le. Poate că pe ele se află pe bune o sută de puduri de sifilis dinainte de potop!

Profesorul începu să râdă și-și puse mâna pe umărul directorului.

— Ei, nu, nu se poate! spuse el gânditor. Nu se poate așa ceva, dragă Stepan Mitrofanovici. Chiar dumneavoastră spuneți că au o mie cinci sute de ani. Despre ce vorbim?... Deodată îl luă pe director de braț elegant, chiar ca un profesor. Haideți mai bine să mergem să ne uităm la ele...

...Oasele stăteau de-a valma. Deasupra se aflau unele negre de la fenol, dar când fură răscolite, se făcură albe, galbene, crem. Se vedea că mai întâi multă vreme – poate secole întregi – fuseseră bătute de vânt, spălate de ploaie, acoperite de zăpadă, și uite, se făcuseră uscate, ușoare și sonore. Dar, în general, în groapă, sub baston apăru ceva ce semăna cu o grămadă de dantelărie multicoloră – asistentul cel rumen stătea deasupra gropii și învârtea în mână un craniu de cal.

— Ghici, ghicitoarea mea! îl strigă încet Kornilov.

— Fiți atenți, își ridică deodată privirea asistentul, și ceața e întregă. Și uite, ia priviți... Și-i băgă în mâna profesorului craniul de cal.

Acela îl luă, îl învârți pe o parte și pe alta și-l puse cu precauție pe pământ.

— Da, spuse el, scuturându-și prin frecare vârfurile degetelor, totul este foarte, foarte!! Faceți cunoștință, vă rog. Acesta este gazda, Gheorghii Nikolaevici Zîbin. Iar acesta... Și spuse numele și patronimicul asistentului.

Artur Ghermanovici zâmbi și se ridică.

— Bună ziua, spuse el. Vă rog să mă scuzați, nu vă dau mâna. Am pentru dumneavoastră o scrisoare de la Polina Iurievna. Numai că e acolo, în mașină, în servietă. V-o aduc acum, dacă-mi permiteți...

Se uită cu părere de rău la craniul de cal, se ridică și se duse. Și Zîbin se duse după el. Era așa de năucit, că nici nu puse vreo întrebare.

„Doamne, Dumnezeu, exclama în el ceva, Lina. Doamne, Dumnezeu, Doamne.“

Scrisoarea se afla într-un plic îngust și subțire și Zîbin își aminti imediat mâna Linei în mânășă.

„Dragă Gheorghii Nikolaevici, sunt aici deja de două săptămâni. Vă caut, vă caut și tot nu pot să dau de dumneavoastră. Încă de la Moscova am aflat că lucrați la muzeu, dar când m-am dus acolo, colaboratoarea dumneavoastră fermecătoare nu a putut să-mi explice nimic, în afară de faptul că vă aflați într-o expediție. Dar există un Dumnezeu! M-am întâlnit cu Vladimir Mihailovici. El mi-a povestit tot. Vă rog să mă căutați. Probabil că va fi mai ușor pentru dumneavoastră decât îmi este mie. Am telefon în cameră. O să aflați din cartea de telefon. Hotelul Alma-Ata, nr 42. O să mai stau acolo cam vreo două săptămâni. Îmi doresc să urc la dumneavoastră în munți. E adevărat, am fost acolo o dată cu Vladimir Mihailovic, dar fără dumneavoastră. De fapt, poate că este bine că am fost fără dumneavoastră. Acum am o cu totul altă imagine despre locul în care trăiți și despre cum trăiți, că altfel mi-ați fi spus verzi și uscate. Dar știți ce m-a uimit atunci îngrozitor? Munții! Ca și marea, în acel an 35. De fapt, dumneavoastră poate că ați uitat deja. Dar eu țin minte.

Aștept răspuns, așa cum așteaptă privighetoarea vara. Lina a dumneavoastră.

P.S. Dar chiar așa, mai țineți minte marea? Adică marea, muzeul din Anapa, crabul de sub pat și toate celelalte. Uite ce vremuri frumoase au fost, Gheorghii Nikolaevici! Ți-e și frică să te gândești! Așa că sunați-mă, vă rog. Încă o dată a dumneavoastră Lina.“

Băgă scrisoarea în buzunar.

— Polina Iurievna tare a mai vrut să vă vadă, spuse respectuos Artur Ghermanovici. Chiar s-a pregătit să vină cu noi, chiar

am așteptat-o special o jumătate de oră, dar probabil a apărut ceva.

— Cum așa? spuse Zîbin, dându-și prea puțin seama de ce spune. Deci asta... asta... Nu știa ce să spună și ce să întrebe.

— Păi uite cum s-a întâmplat totul, explică serios asistentul. Vladimir Mihailovici a dus la institut oasele acestea cu rugămintea de a le analiza și de a face un referat. Desigur, l-am trimis la catedra de zoologie. Aici s-a întâlnit cu Polina Iurievna. Pe atunci tocmai venise și făcuse cunoștință cu muzeul nostru de studiu. Ei, și când a văzut oasele acestea, a vorbit cu Vladimir Mihailovic și l-a rugat să-i arate totul la fața locului. A venit, s-a uitat, a luat ceva cu ea la laborator. Apoi a făcut un referat la rectorat și a dat o copie la Institutul de Istorie a Kazahstanului. „A fost descoperită o mare cantitate de material osos domestic înainte de orice fel de metisaj. Consider necesar să se obțină întreaga colecție.“ A susținut-o profesorul Dubrovski. Au fost trimiși bani pentru asta. Uite, și am venit să vedem ce cumpărăm.

— Așa deci, spuse Zîbin, revenindu-și deja. Așa deci! Acum am priceput. Și deodată începu să se grăbească foarte tare și să se agite. Atunci mă duc chiar acum s-o sun pe Polina Iurievna, că altfel o să se termine programul la birouri și... Dar dumneavoastră, vă rog, mergeți acolo. Vin și eu acum. Uite, dau un telefon și vin repede. O clipă numai!

La birouri era aprinsă o singură veioză și un contabil stătea la masă și calcula trist la abac. Zîbin intră și, fără să ceară permisiune, luă receptorul. În receptor pârâi ceva, apoi se porni. Din când în când răzbăteau parcă frânturi de cuvinte. Zîbin puse jos de câteva ori receptorul și-l ridică din nou, dar nu auzi în el altceva decât bubuituri și trosnituri. Iar mai apoi nu se mai auziră nici ele și le luă locul un zgomot egal, cumva poros. „Ca într-o scoică, ca într-o scoică mare.“ Și imediat își imaginează că, uite, merge din nou noaptea pe cărăruia îngustă de pe malul înalt și nu e nimic în jur, întuneric beznă, și numai în față, ca o lumină albă, rotundă, se vede un mic felinar aprins, iar jos marea vuieste, oftează și clocotește. Mergea el odată așa și avea în tiubeteică un crab. Și era un crab uriaș, negru-verzui, supărat și înțepător ca un cactus. „Da, crabul acela era un om“, își zise el.

Dar receptorul continua să scoată zgomote și îl puse înapoi în furcă. Contabilul țâcăni pentru ultima dată din bila lui, răsufleă ușurat și aruncă abacul pe masă.

— Telefonul nostru e prost, spuse el cu plăcere. De trei ani uite, ne chinuim așa. Uneori trebuie să suni urgent, și nu poți, nu poți!

Zîbin se uită la el și deodată, enervându-se, lovi din toate puterile cu pumnul în furcă. În receptor ceva explodează zgomotos, pocni parcă un balon și iar începu să se audă zgomotul. Marea apără din nou.

„Și ce dracu' m-a pălit așa, strigă el, venindu-și în fire. Am găsit și momentul.“

Și, aproape inconștient, ridică receptorul, iar în clipa aceea o voce clară de femeie îi spuse: „Numărul doi.“

— Numărul doi, fiți bună, strigă el, sărind în picioare. Dați-mi Institutul Veterinar. Ce număr? Păi oricare! La informații, faceți-mi legătura la informații.

În receptor se făcu puțin timp liniște, iar mai apoi aceeași voce spuse: „Nu am numărul de la informații. Vă fac legătura la biroul de personal.“

Destul de multă vreme nimeni nu răspunse la telefon. Apoi o voce de femeie întrebă cu cine dorește. O rugă să o caute pe Polina Iurievna Potoțkaia.

— O clipă, spuse vocea. Și deodată auzi pocnetul mărunț al unor tocuri grăbite: poc, poc, poc. „În institut i se spunea capra“, își aminti el. Receptorul tresări și auzi o voce bucuroasă: „Da.“

Își trase sufletul. Ea era!

Era „da“-ul ei. Ca să vezi! S-au întâlnit! Și mai primi de la ea un „da“. Unul așa de plin de bucurie și sincer, ca întotdeauna. Și, la fel ca întotdeauna, care nu însemna nimic și care n-o costa chiar nimic.

— Bună ziua, Lina, spuse el. Eu sunt, Gheorghii. Ați venit de mult?

Imediat ce se prezentă, ea exclamă chiar aproape supărată:

— Ei, în sfârșit!...

Și... De fapt, după încheierea conversației, el nu-și putu aminti deloc începutul ei. Ținea minte numai că imediat totul

se petrecuse ca și cum între ei n-ar fi fost ani, întâlniri, certuri, despărțiri. Memoria îi reveni integral numai când începură întrebările ei.

— Ei, și când o să veniți până la urmă? Vreau foarte mult să vă văd!

— Doamne, păi oricând, răspuse el. Ei, chiar și acum! Și într-adevăr, era gata, ca un puștan, să alerge imediat spre șosea și să ia orice mașină.

Ea începu să râdă.

— Și eu mă temeam că v-ați schimbat. Ei, nu, astăzi nu se poate. Ai noștri sunt acum acolo, nu? Sunteți singur acum?

— Singur, răspuse el. De ce?

— Ei, cum e cu oasele? E în ordine? Totul e bine?

— Foarte, răspuse el, deși nu înțelegea chiar nimic, ce oase, ce ordine? E foarte, e foarte bine, spuse el.

— Și Volodia s-a ținut de cuvânt? Ei, transmiteți-i salutarile mele. Deci n-am mai apucat să vă facem o surpriză. Ascultați, conservatorul... doar aici vi se spune „conservator“. Am răs așa de tare! După două sunt mereu liberă. Deci mâine, să zicem, ei?

— Minunat, răspuse el hotărât. Unde?

Și atunci ea începu să vorbească altfel, ca odinioară, uite, ca atunci, la mare. Și vocea ei chiar îl puse pe jar.

— Păi unde vreți, dragul meu, unde vreți. Poate să trec pe la dumneavoastră, la muzeu?

— Da, spuse el repede. Veniți la muzeu. Apoi își veni în fire. Stați puțin, spuse el, nu e bine la muzeu. Uite, știți intrarea principală în parc, acolo unde e fântâna? Deci lângă fântână. Bine? Și imediat se gândi: nu, nu e bine, acolo e cam multă lume. Dar ea deja îi răspuse:

— Mereu mi-a plăcut o scenă lângă fântână. „Să mă umilesc în fața polonezei mândre?“¹ Minunat, cum spuse Volodia. Numai să nu întârziați prea tare, că altfel, știți, să stau așa, în ochii tuturor...

În momentul acela cineva o strigă de undeva:

¹ Vers din drama *Boris Godunov*, de A.S. Pușkin.

— Vedeți, aici mi se șoptește: tânăr, frumos, singur. Bine, ne-am înțeles, lângă fântână. Dar acum chemați-l la telefon pe profesorul meu. Numai că mai repede, au nevoie de telefon. Aici toți se interesează de achiziția lui.

Pentru a uda cum se cuvine achiziția, au ales un loc minunat. Au pus masa chiar la marginea pantei. În locul acela pornea spre șosea un povârniș nisipos umed, nu galben, ci de un portocaliu-ruginiu, și chiar până în vârf acoperit de buruieni, de dracilă ghimpoasă, de frunze rotunde, purpurii, și de niște frunze mici de brusture, egale și ordonate, ca niște umbrele chinezești. Iar dincolo de șosea începeau mlaștinile cu rogoz, marea curată și densă de flori de nu-mă-uita, pârâiașul furtunos Almaatinka, iar în ea, în mijlocul spumei și al stropilor, al huruitului și al strălucirii, sclipea în soare un bolovan mare, negru, care semăna cu un hipopotam ce se scâldea. Ce mai, un loc minunat!

Umbră și soare, răcoare și prospețime.

Și, pe când se apropia, Zîbin auzi de la distanță vocea directorului. Directorul avea o voce tunătoare. Deci tuna și fulgera împotriva cuiva. „Oare împotriva cui?“ își zise Zîbin.

Se apropie și nu văzu pe nimeni în spațiile merilor. Toți stăteau jos și ascultau. Numai uncheșul dormea cu capul sprijinit de trunchiul unui măr, sforăind ușor. În fața Klarei, pe fața de masă, se aflau câteva cutii cu țigări.

„Dar ea nu fumează“, își spuse cam nehotărât Zîbin. Klara tăcea și se juca cu furculița. Alături de Klara stătea Dașa, nepoata brigadierului Potapov, o fată pistruiată, cu o față de un roz delicat. Tocmai se mutase în anul al patrulea la studioul de teatru și Potapov nu-i putuse ierta asta. Toți se uitau cu mare atenție la director.

Iar el încheie o tiradă, luă o pauză de mare efect, tuși, luă cu furculița un inel de ceapă, îl mestecă alene și continuă deja cu o altă voce, ușoară și artistică:

— Și mai e ceva, profesore, să nu credeți că este vorba de un fleac. Să spui la curs studenților „Tovarășul Stalin a greșit“ este totuși o adevărată crimă de stat.

„A, iată de ce tac ei așa“, își spuse Zîbin și-i aruncă neliniștit o privire lui Kornilov: oare e pornit tare? Nu, parcă nu în mod deosebit, în orice caz, stă ca și ceilalți.“

— Dar nu a fost așa, nu a fost deloc așa, mai că încep să plângă profesorul. Fratele meu, la întrebarea studenților dacă pot considera că prăbușirea Imperiului Roman este o urmare a revoluției sclavilor, a răspuns...

— Asta nu e important. Asta nu e important deloc, i-o tăie directorul autoritar și-i respinse cu palma protestele. Important e că a spus „nu“! El a spus „nu“ când conducătorul a spus „da“. Păi cum altfel? Ce înseamnă cuvintele „Nu știi ce a avut în vedere Iosif Vissarionovici, dar adevărat este că, după răscoala spartanilor, Roma a continuat să mai ființeze 550 de ani și a devenit un imperiu mondial“? Iar tovarășul Stalin a scris foarte clar și simplu: barbarii și sclavii au răsturnat cu zgomot Imperiul Roman. Deci acesta este adevărul științific. Așa e sau nu?

— Asta așa e, desigur, aprobă trist profesorul. Dar...

— Asta așa e, desigur, dar fratele dumneavoastră e arestat, continuă înviorat directorul. Înțeleg, vai, ce bine mai înțeleg! Doar este vechiul cântec. „Taci, știi și eu singură, dar șobolanul ăsta e cumătrul meu.“¹ Și uite, fata asta – și arătă cu un gest amenințător, antic, peste toată masa, spre Dașa – și-a pierdut unchiul. Și atunci ce spune fratele colhoznic, tatăl ei? „Nu cred, nu se poate, organele nu au dreptate“? Nu, el spune: „Din moment ce l-au luat pe Petka, înseamnă că au avut pentru ce.“ Uite cum gândește un țăran colhoznic simplu despre draga lui putere sovietică. Dar noi suntem inteligenția, vicleană și șmecheră... nu vă supărați, și eu sunt din același aluat, de aceea și vorbesc așa...

— Așa că uite, Stepan Mitrovanovici, pe unchiul Petia l-au apucat de clește, de ceea ce era dăunător, dar pe fratele dumnealor... spuse Dașa timid și se înroși toată.

— Vai, vai, vai, dădu din cap directorul, iradiind și întorcându-se spre ea cu tot trupul. Așa deci, mama ta, deșteptăciunilor, ce crezi, că propaganda de la catedră a profesorului nu este ceva dăunător? Draga mea, e mai rea decât ceva

dăunător. Este o diversiune ideologică împotriva sufletelor voastre de cățeluși și pentru asemenea chestii, uite, o să rupem gâtul.

Își strânse pumnul amenințător:

— Pentru că noi nu avem pe lume nimic mai scump decât pe voi, cei pistruiați și mucoși.

— Dar, Stepan Mitrofanovici... făcu profesorul punându-și mâna pe piept. Dar ceea ce a spus fratele meu este o explicație particulară a unui specialist în istorie, care, față de învățătura lui Stalin...

— Păi tovarășul Stalin este corifeul tuturor științelor, i-o tăie repede și sever Kornilov și se uită la Zîbin (numai el îl văzuse). Aici istoricii nu au ce să mai explice.

— Ei, da, ei, da, se uită neajutorat spre el profesorul și începu să mormăie, nemaiînțelegând nimic. Corifeu! Sunt de acord! Corifeul tuturor științelor! Ce să mai explici aici! Sunt de acord, n-am nimic de zis... Dar nu se poate ca orice mărunțiș...

— Păi în învățătura tovarășului Stalin nu e nimic mărunț, glăsuși la fel de sever Kornilov și se uită ușor spre Dașa. Că dacă ne-ai da mână liberă, nouă, inteligenței viclene și șmechere, atunci noi, ce să mai...

În momentul acela profesorul se tulbură așa de tare, că-și scăpă ochelarii pe masă.

— Păi tu mai bine ai tăcea, porunci deodată sever directorul. Uite, mai bine ai tăcea puțin. Ia uite, frate, tare limbut ai mai devenit! Înțelegeți-vă cu conservatorul vostru pentru ceva bun... („Ei, ce să vezi, numai asta îmi mai lipsea“, își spuse aiurit Zîbin.) Dar uite, din nou nu mă înțelegeți, se întoarce el spre profesor. Ce e important aici? E important acum cu ce anume a vrut el să mă înțepe acum. Nu, nu mă înțepe tu, dragul meu. Da! Învățătura conducătorului este intangibilă și indivizibilă! Da! În ea nu sunt mărunțișuri, oricât de mult ai râde tu de asta! Ea nu trebuie să fie ju-de-ca-tă! Ea trebuie să fie în-vă-ța-tă! Înțelegeți, în-vă-ța-tă! Uite, cum este învățat la școală abecedarul.

„Doamne, Dumnezeule, Doamne, Dumnezeule, ce spune el“, își zise Zîbin, „doar e un om deștept, dar...“ Ieși din spatele mărilor, dar nu-l remarcă decât Klara.

— Ne aflăm în ajunul războiului, continuă directorul după ce tăcu puțin, pe un cu totul alt ton, liniștit și gânditor, ne aflăm

¹ Vers din fabula lui I.A. Krîlov, *Sfatul șoarecilor*.

în ajunul celui mai groaznic și nemilos război. Dușmanul numai asta așteaptă, să găsească o fisură în conștiința noastră. Uite, în conștiința lor! dădu din cap spre Klara și Dașa. Pentru că noi pe ei – pe fetițe și pe băieței, pe copiii noștri – îi trimitem primii să moară pentru orânduirea noastră. Și atunci cum, o să permitem ca un unchi să le otrăvească conștiința abia încheșată, uite, tocmai cu asemenea chestiuni? Că doar dacă aici se află o greșeală a conducătorului, înseamnă că pot fi și în continuare altele? Prin urmare, el vorbește fără să se gândească, nu-i așa? Ei, sau vorbește fără ca să știe? Nici asta nu-i deloc bine. Dar atunci cum putem să-l considerăm conducător pe omul care... Nu, nu, asta e total inimaginabil! Dumneavoastră, eu, el, ea – putem să greșim, dar conducătorul, nu! El nu poate. El e conducător! El trebuie să conducă și el ne conduce pe noi. „De la o victorie la alta“, cum scrie pe peretele institutului vostru. El e înțelept, măreț, genial, atotștiutor și, dacă toți o să ne gândim la el astfel, atunci o să învingem. Fratele dumneavoastră a fost arestat pentru că el a pus la îndoială aceste adevăruri, chiar dacă numai într-o singură privință. Dar asta e crimă, pentru așa ceva ești judecat. Asta e tot. Iar acolo e treaba organelor. Poate că, așa e, o să țină cont de vârstă. Și să nu mai spuneți asta nimănui. Așa e, o să se lege de cuvinte și... Ei, dar unde dracu' e conservatorul ăsta? Și nu e niciodată acolo unde ai nevoie de el!

— Sunt aici, spuse Zîbin.

Se duse și se așeză spre taburetul ce fu împins spre el. Și toți tăcură imediat, privind spre el.

Tăcea și el, sprijinindu-se în cot și privind spre fața de masă.

— Și ce articol i s-a atribuit fratelui dumneavoastră? îl întrebă el pe profesor.

Acela vru să deschidă gura.

— Păi de unde să știe? strigă directorul sever și neliniștit. Are loc o anchetă. Bine, gata cu asta! Klarocika, ia arătați-i conservatorului ce a găsit uncheșul și să mergem. Că de băut, se vede că o să bea singuri. Asta niciodată nu ruginește la ei!

Și Klara deschise prima cutie de țigări ce se afla în fața ei.

Era aur, fragmente de ceva, un fel de zale, niște margini ale unui obiect, plăcuțe, galben-palid, opace, fără luciu. Era într-adevăr aurul morților, chiar cel care cade din orbite atunci când este dezgropat din pământ un craniu cenușiu înfipt în el, care licărește printre coaste, care se lasă la fundul mormântului. Într-un cuvânt, era chiar acel aur arheologic pe care nu-l poți confunda niciodată. Zîbin, uitând de tot, învârti tăcut aceste plăcuțe și plachete. Cele mai mari dintre ele semănau cel mai mult cu o frunză galbenă de mesteacăn. Aveau aceeași culoare, același con lat, subțire, ascuțit.

Le luă cu grijă în mână, bucată cu bucată, și le puse înapoi în vata din cutiuță. Da, da, era chiar ceea ce îi căzuse în mână deja de câteva ori. Ba un șofer le aduse de undeva, ba se îndură de ele bufetiera. Dar acum, aici, în vată, stăteau de-a valma.

— Și aici, uite, e un cercel, spuse Klara, deschizând o cutiuță de chibrituri, priviți, ce subiect ciudat: un șoarece îi mănâncă burta unui om care doarme.

— Dă-i o lupă, dă-i! porunci animat directorul.

— O bucățică de diademă, continuă Klara, după ce deschise o cutie lungă de la trabucuri. Sunt în total trei bucăți. Am luat numai una.

Lui Zîbin îi tremurau până și mâinile. Așa de neobișnuit era acest lucru. Bucățica era formată dintr-o plăcuță ajurată de aur, împărțită în două niveluri. În cel superior era înfățișat un dragon cu coarne – părea o pisică agilă, stând pe labe ca pe arcuri. Stătea în picioare cu trupul șerpuind și rânjind. Era foarte clar conturat fiecare colț al animalului. Iar un nivel mai jos era reprezentat un ieduț. Un sprinten ieduț-*teklik*¹, cum i se spunea pe acolo. Stătea pe o moviliță sau pe o înălțime și se uita în depărtare. Și avea niște copite așa de strânse, și o nutriță care privea așa de frumos! Și mai zburau și niște lebede, se ridicau niște fazani și rațe, zburau păsări mici. Separat, ca pe un capitel al unei coloane, se afla un căluț frumos, înaripat – numai că în niciun caz nu era Pegas, ci căluțul mic, slăbuț al lui Prjevalski. Și un

¹ Cuvânt de origine kumikă, „unic“.

căluț asemănător care se ridica spre cer. Pe el stătea o tânără femeie. Vântul îi ridicase părul, care semăna cu un coif. Și în felul în care se apleca această călăreacă se simțea iuțea zborului, felul în care tăia aerul șuierător. Nivelul al doilea era ocupat de ceva lung, subțire, volatil, ușor încurcat – să fi fost niște alge, sau niște iarbă întinsă în bătaia vântului.

Și în toate se simțeau maniera maestrului, degetele lui geniale deprinse cu modelatul, tăiatul și dăltuitul. Zîbin nu mai întâl-nise nimic de felul acela.

— Analoguri? întrebă Kornilov. China?

Zîbin ridică ușor din umeri.

— Ei, și totuși?

— Nu știu, răspunse Zîbin, adică, desigur, nu e China. Dragonii chinezi sunt jivine, șerpî, dar aici e o pisică cu coarne, un tigru balhaș.

— Dar ați observat gaura de jos? îi arată Klara. Diadema de încheie cu un acoperământ. Ea mergea cu fața acoperită.

El o privi parcă gânditor.

— O cunună de aur cu dragoni și un văl de mireasă, spuse el, imaginându-și cum arăta asta. Mireasă. Prințesă a sângelui și preoteasă.

— Șamană, spuse Kornilov. Există ceva asemănător la șamanii siberieni.

— Da, poate să fie și o vrăjitoare, fu el de acord. O să vedem asta după inventarul funerar. Și, desigur, după craniu. Dar dacă este deja foarte tânără, continuă el după ce se gândi puțin, atunci puțin probabil că e vrăjitoare. Deși... Își desfăcu ușor mâinile: Ce știm noi despre ei? Despre ea. Ce este ea? Aproape fantezia noastră.

— Nu, lăsați o șansă și vrăjitoarei, îl rugă Kornilov. Doar ce minune mai e și asta: o tânără vrăjitoare din epoca de bronz, cu părul despletit, gonește pe cerul înserat, pe un dragon. Vîjijijij! Și din calea ei se trag în toate părțile stăncuțe și ciori. Cra, cra, cra! Iar în urma ei fum, fumul îți intră în ochi! Și deasupra munților o urmă de foc. Iar ea are un văl și o coroană de aur.

Îi aruncă o privire directorului:

— Doar este o minune, nu?

— Îți arăt eu ție! îl amenință directorul cu degetul și zâmbi. Ai grijă tu, vezi ce vorbești!

— Ei, dar ați luat locul sub pază? întrebă Zîbin. Doar ați fost acolo chiar dumneavoastră! Ce este, un gorgan, un mormânt?

— Bine, se ridică greu directorul. O să vii mâine și o să vezi chiar tu. O să vină și porumbeii aștia, căutătorii de comori! Buletinele lor sunt la mine în birou. Să iei cu tine doi sau trei muncitori cu lopeți! Și mâine să nu puneți nimic în gură. Beți azi! Să mergem, profesore.

— Doamne Dumnezeule, Doamne Dumnezeule! zise Zîbin, și fu cât pe ce să scape bucățica diademei. Profesore, vă așteaptă la telefon Polina Iurievna. Doamne Dumnezeule, Doamne Dumnezeule, cum am putut să uit! Să mergem mai repede, mai repede!

Dar profesorul deja se ridicase încruntat de la locul lui și-și scoase ochelarii.

Mâinile îi tremurau ușor. Avea din nou înfățișarea lui obișnuită – sever, supărat, poate, desigur, și puțin cherchelit: nici aurul arheologic, nici dragonul cu coarne, nici vrăjitoarea aceea nu-l impresionaseră deloc: nu intrau în preocupările lui.

— Uite, Artur Ghermanovici și dumneavoastră o să mergeți mai repede, mai repede, spuse el politicoș și înveninat. Dar pentru mine, la cei șaiszeci și cinci de ani ai mei, asta înseamnă mai repede, mai repede... Și ce să alergăm așa?

Îl privi pe Zîbin și dădu din cap:

— Dar cum de ați putut una ca asta? spuse el greu. Doar este vorba de treburi, drăguțule, de treburi! Trebuia să ne înțelegem referitor la întâlnirea de mâine. Uite, de unde s-o iau acum pe Polina Iurievna? Of, cum faceți voi asta... Și pentru că totul e mai repede, mai repede, mai repede...

La birouri nu mai era nimeni. Receptorul se afla, ca mai înainte, pe birou. Dar acum era total mort, rece, fără nicio voce, fără vuietul mării. Și nimeni nu mai trăia și nu mai aștepta în el.

Iar când Zîbin se întoarse, nu mai erau nici mașinile. Pe culmea dealului se afla Kornilov, se legăna și, zâmbind, se uita la el. Avea un pahar în mână. În mod clar nu-i mai păsa de nimic.

— Hm, spuse Zîbin. Care va să zică, revoluția sclavilor, da? Și să mai și aștept cinci sute cincizeci de ani, da? Da? Dar n-ar fi oare mai bine să facem și noi același lucru? Da? Da? Da?

Mai apoi Kornilov fu nevoit să-și amintească foarte des zilele acelea. Lucrul cel mai ireparabil, cel mai groaznic din viața lui începuse chiar din acea zi. Dar în memorie îi rămăseseră numai puține lucruri: în primul rând, o lumină albă, strălucitoare, a lămpii cu gaz de sub cortul mat, căreia i se tot coboară fitilul (probabil se întâmplase ceva cu hidrocentrala). Sub ea strălucește, cu muchiile lui mari, un samovar înalt, alb, iar deasupra lui se află un ceainic, alb și rotund, ca un pisol încolăcit. Mai apoi Dașa cea rozalie – subțire, frumoasă, moale, cu un batic alb de mătase cu mingiuțe roșii. Ea fredonează și merge prin cameră. Atunci el își amintește ceva și strigă la ea: „Artisto, artisto!“ Ea zâmbeste și zâmbesc și ceilalți.

— Ei, și-a revenit, spuse mârâind Potapov.

Dar mai apoi din nou întuneric, liniște, împăcare. Mirosea a ceva sărat, a cvas și a mucegai. Fie alături se afla un butoi cu castraveți, fie se punea varză la murat. Dincolo de draperie se afla chiuveta: pic, pic, pic... O picătură pe minut. Dar când, dimineața, s-a trezit în cele din urmă, a văzut deasupra o fereastră mată, cenușie, și pe cineva alături care se instalase pe două bănci. Și-a ridicat privirea. Și acela a început să se miște. Prin urmare, nu dormea, ci îl supraveghea.

— Ei, cum vă simțiți? întrebă celălalt om, al doilea, și imediat îl recunosc pe Zîbin. Îl recunosc și de-acum se sperie de-a binelea.

Până atunci nu avea nimic în minte, era așa, un fel de tulbur reală prăfoasă, niște fragmente de ceva, ceva cețos și deloc bun. Și deodată își aduse aminte de toate discuțiile din ajun. Adică nu tot, desigur, dar și ceea ce-și amintea din ele era oricum suficient pentru tot felul de concluzii, și ce-o să fie mai departe?

„Doamne, Dumnezeu!“, își spuse, „Doamne, Dumnezeu!, uite, am dat de belea. Doar am strigat. M-au luat de acolo și eu

am tot strigat ceva. Doi martori. Și, după lege, nici nu e nevoie de mai mult.“

— Dați-mi niște apă, ceru el foarte răgușit. Ce, ieri chiar m-am ambalat serios?

— Ei, nu, prostii, dădu liniștit din mână Zîbin, v-am adus imediat aici.

— Dar am strigat? întrebă Kornilov cu inima pierită.

— Păi ați strigat ceva. Vreți să beți? Stați puțin, acum.

Ieși, dar reveni imediat cu o cană mare emailată.

— Uite, beți, spuse Zîbin aplecându-se deasupra lui. Beți numai cât puteți.

— Vai, ce e asta?

Kornilov luă o înghițitură și împinse cana.

— Zeamă de castraveți. Dar nu mai întrebați, beți, beți.

Îl obligă să bea aproape jumătate, apoi zise:

— Ei, bravo. Și acum dormiți.

Ieși, luând și cana.

Mai apoi, peste o jumătate de oră, după ce dormise bine și se trezise de la scârțâitul ușii, intră Potapov, cu galoșii puși pe piciorul gol, cu cămașa scoasă din pantaloni, și veni lângă el. Dar el stătea întins, cu ochii închiși, încă mai moțâia adormit, și acela stătu puțin în picioare lângă el și plecă. Iar după aceea fu cumva un delir turbure. Parcă dormea, parcă pur și simplu se to-lănea așa, fără cunoștință, cu febră. Și când se trezi în cele din urmă era chiar dimineață: lumină, soare, păsările cântau în toată voia. În camera vecină cineva vorbea și râdea. Potapov îi spunea lui Zîbin ceva tăios, dar încet. Acela răspundea la fel de încet, dar cu o voce cumva ciudată, parcă încercând să-l convingă sau să se scuze. Își dădea seama că vorbesc despre el, se ridică, se apropie de ușă, puse cârligul și-și lipi urechea de o crăpătură. Ultimele cuvinte ale lui Potapov pe care le prinse fură: „...Uite, asta chiar că n-o pot suporta în nici un caz.“ Apoi începu să vorbească Zîbin. Vorbea rar, gânditor, parcă chibzuind la ceva.

— Păi, într-adevăr, nu se poate înțelege nimic.

— Ieri la noi l-au ridicat pe un brigadier, spuse Potapov.

— Ei, uite, vezi? L-au ridicat pe brigadier. Și pentru ce? Probabil nimeni nu știe.

Potapov mormăi ceva.

— Ei, vezi? Dar pe Vladimir l-au expediat din Leningrad, la fel, desigur, pentru nimic. Tatăl lui fusese mare pe lângă țar. Dar copiii nu sunt răspunzători pentru părinții lor, asta conducătorul a spus-o. Uite, Kornilov e tot timpul precaut, are nervii încordați. Uneori, desigur, izbucnește. Însă e vorba numai de același lucru: săpăm, săpăm și, în afară de gunoaietele astea, nu am dat de nimic. Și apoi povestea asta idioată cu șarpele. Știi doar cât sânge ne-a costat. Și doar au suportat în tăcere.

— Păi tocmai, că el n-a tăcut, zâmbi disprețuitor brigadierul, tot venea după mine și făcea agitație. „Care-i treaba, Ivan Semionovici, putem să vă ajutăm cu ceva?” Așa m-am săturat de el cu toată compătimirea lui! O dată i-a tăiat-o: „Dispari”, îi zic, „piază-rea, și așa mi-e silă și fără tine.” („N-a fost vorba de nimic de felul ăsta, n-a fost nimic de felul ăsta!” își zise repede Kornilov.)

Și deodată în conversația lor interveni o voce de femeie:

— Uite, așa sunteți mereu, nu aveți încredere în nimeni. De fapt omul vă compătimea, voia să ajute, iar dumneavoastră...

Ceva scârțâi, podeaua sau un taburet.

— Știi tu oare câte asemenea ajutoare s-au aciuat pe lângă mine? spuse Potapov cu o asprime veselă. Uite, și tu mă ajuți. Zi și noapte mă ajuți. Cum te strecoți în fânar cu cărțulia...

— Ei, ai găsit și tu ce să spui, începu să râdă Zîbin. Păi ea chiar în fânar lucrează. Uite, o să ajungă o actriță mare, atunci o să vezi...

— Hm! începu să râdă răutăcios Potapov și începu să se agite. Oricum știu deja totul despre ea, ce a fost, ce este și ce va fi. Și ăsta ce tot face, doarme mereu? Trezește-l, trezește-l, n-o să punem a doua oară apa la fiert pentru el. Ce faci? O să-l iei cu tine?

— Ei, unde, dădu din mână a lehamite Zîbin, doar o să-l scuture din nou drumul, lasă-l să doarmă.

„Ei, ce mare viclean mai ești, vrei să te vezi mai repede, înaintea mea cu Polina. Nu, asta n-o să se întâmple”, își spuse Kornilov. Tuși, drăcu!, dădu jos cărligul de la ușă și apără în fața lor. Boțit, ciufulit, cu durere de cap, dar, se pare, absolut treaz.

Își făcu apariția și văzu: masa era pusă, samovarul strălucea. Zîbin, ca de obicei, mergea prin cameră, Potapov stătea la fe-reastră pe un taburet, iar Dașa, la masă, ștergea căniile.

— Bună ziua, tovarăși, spuse tare Kornilov. Uf, ce saramură cruntă ai, Ivan Semionovici, cum am băut-o, imediat m-a ușurat. M-am culcat și am adormit.

— Avem o saramură grozavă, fu de acord împăciuitor Potapov. Nevasta o ține special pentru asemenea situații. Daria, lasă și tu treaba, toarnă-i ceai, mai tare, mai tare. Toarnă-i numai grosime. Acum ăsta e cel mai important lucru pentru el.

Dașa îi turnă un pahar de ceai plin ochi – ceai amar și negru-ro-șietic, ca manganul. Îl dădu peste cap din două înghițituri și-i în-tinse Dașei paharul gol; ea i-l umplu din nou până sus. El o privi și deodată văzu din nou că ea e foarte frumoasă și bine făcută – așa de subțirică, așa, ceva cu picioarele tare lungi, cu o rochiță ușoară, și se uită la el așa de blând, așa de frumos, zâmbeste așa de senin, dinspre ea adie a prospețime și curățenie. Și doar i-a luat apărarea dintr-odată, și așa de pătimaș, de sincer. De la gân-durile acestea îl luă cu cald – deodată, pur și simplu așa, fără nici un motiv, întrebă:

— Ei, dar dacă aș mai lua o sută cincizeci? începu chiar el să râdă primul, arătând că este numai o glumă.

Și se petrecu ceva incredibil: Dașa se ridică în tăcere, se apropie de bufet, scoase de acolo coferul și-i umplu un pahar cu pereții subțiri.

— Poftim, îi spuse ea.

— Daria, ce faci? își holbă înnebunit Potapov ochii la ea.

Ea îl privea zâmbind.

— Păi chiar dumneavoastră, nene Vania, când vă doare ca-pul...

— Păi tu... păi tu... de fapt, ce vrei să faci? începu să stri-ge Potapov, sări în picioare, împrășcă salivă și-și arătă colții în direcția ei.

Atunci se amestecă Zîbin.

— Gata, gata! spuse el. Gata! Stai jos! Bravo, gazdă! Beți, Volodia!

Potapov îi aruncă o privire lui Zîbin și amuți. De o vreme în general nu i se împotriva în nicio privință.

— Chiar așa, spuse el, întorcându-se posac. Bea și după aceea urlă din nou, cu ochii holbați. Poate că o să spui ceva frumos când o să urla așa.

Kornilov se uită la el, la ea, care-și plecă imediat privirea, roșie la față, zâmbind ușor; deodată goli paharul dintr-o înghițitură și-l trânti pe masă.

— Uite-așa! spuse Potapov ironic. Chiar că l-a băut cu lăcomie.

Și atunci Dașa se înroși și mai tare, îi întinse un sandviș cu șprot și zise:

— Luați o gustare!

Toate acestea, mai ales Dașa, felul în care ea îl privea, cum stătea supusă în fața lui și ținea farfuria, cum zâmbea, îl tulburară din nou. Se așeză pe scaun și rămase așa, privindu-i pe toți, disimulat, bucuros și răutăcios, gata să sară la primul motiv. Dar nu era niciun motiv. Începu o conversație mărunță, total neînsemnată despre meri, muzeu. (Cineva îl învățase pe Potapov să cultive niște mere pe care se conturau niște imagini destul de clare ale lui Lenin sau Stalin... Cinci dintre aceste mere fuseseră expuse în muzeu. Acum Potapov obținuse încă trei pe care voia să le trimită, cu lozinci și stema de stat.) Kornilov asculta discuția și fierbea în tăcere, legănându-se pe scaun. În cele din urmă Potapov oftă și spuse, arătând din cap spre dulap:

— Ei, atunci, în cazul ăsta, ar trebui să luăm și noi câte una.

— Nu, nu, răspunse repede Zîbin și chiar dădu din mână. Acum doar trebuie să plec. Ei, dar voi, sigur...

— Merg și eu, spuse Kornilov.

Zîbin își aruncă ochii spre el și, încet, parcă chibzuind la ceva, răspunse:

— Păi merită oare? Nu merită, mă rog. Dacă se întâmplă ceva, o să sun chiar eu.

— Păi de ce să nu merite? întrebă Kornilov gata să intre în luptă. Dar dacă eu am niște chestiuni particulare, înțelegeți, particulare, cum să spun, o chestiune de onoare? I-am promis Polinei Iurievna...

— Ei, cum știți, cum știți, cedă repede Zîbin. Numai să le dați de lucru muncitorilor și numiți pe cineva în loc, ei, măcar pe Mitrici. Ivan Semionovici – se întoarce el spre Potapov –, nu poți să-i grăbești puțin? Chiar e timpul să plecăm.

— Dașa, spuse Potapov, du-te, draga mea.

Și ea se apropie de ușă, luă baticul din cui, când deodată Kornilov sări și spuse, întinzând mâna spre ea:

— Stați jos, stați jos, mă duc acum chiar eu. Nu, nu, stați jos.

Și ieși în fugă.

— E slab, spuse Potapov privind în urma lui. Ei, e slab. Ei, cum să bea unii ca ăștia?

Se uită la Dașa și se încruntă:

— Ascultă, și tu de unde ți-ai luat atâta libertate cu el? Ia uite la ea ce mai eroină! El oricum merge așa, stârnit, și te mai și bagi sub nasul lui.

Ea zâmbi enigmatic și imediat el se enervă de tot:

— Și nici n-ai de ce să râzi, boarfă ce ești. Nici măcar n-ai de ce să zâmbești. Uite, iar o să dea dracul peste el, o să înceapă din nou să aibă nebuneli, și atunci tu...

Se uită la Zîbin și se neliniști cum se cuvine:

— Ascultă, și tu s-o ții mai din scurt cu el, poți s-o pățești din cauza lui, că nu mai poți ieși din asta.

— Dar ce spuneți?! strigă jignită Dașa.

— Ceea ce auziți, spuse răstit Potapov. Uite ce apărătoare a mai găsit și bețivanul ăsta! Cine e el pentru tine, că vorbești așa de slobod în numele lui, a? Nerușinato!

El nu era numai supărat, ci și năucit.

— Păi e pur și simplu un om bun, spuse Dașa, bun, cinstit, spune peste tot numai adevărul. Alții sunt vicleni, se ascund, dar el vorbește drept, fără ocolișuri.

Potapov aruncă o privire iute spre Zîbin. Acela tăcea și se uita mereu la Dașa. Expresia feței lui nu putea fi citită de Potapov.

— Ei, ei, și tu ce-ai tăcut deodată așa? întrebă el. Adică unde spune el adevărul, a?

— Păi în toate, în toate.

Pe obrazii Dașei deja curgeau lacrimi, și ea le ștergea cu mâna.

— El vorbește, dar toți tac. Spun una, dar gândesc alta. Ieri a fost erou, comisar al poporului, portretele lui erau peste tot, cine vorbea rău de el primea zece ani. Dar azi au scris la gazetă cinci rânduri și e dușman al poporului, fascist... Și din nou cine vorbește bine de el primește zece ani. Ei, atunci ce rânduială mai este, care mai e aici adevărul? Uite, nenea Petia...

În momentul acela Potapov bătu așa de tare cu pumnul în masă, că începură să răsune ceștile. Chiar se înroși de răutate.

— Tu, boarfă, nici să nu îndrăznești să vorbești despre nenea Petia... Începu el să șuiere răgușit, să nu îndrăznești să-mi mai zici nimic, auzi? Pentru nenea Petia o să-ți... Eu nu sunt tanti-ta... Eu în modul cel mai frumos.... Nu, auzi, auzi ce trăn-cănește ea? se întoarce el spre Zîbin aproape plângând. Vezi ce o învață el? Păi pentru asemenea cuvinte aici pe noi toți imediat... și nu mai rămâne nici urmă de noi.

Atunci Zîbin se ridică în picioare.

— Nu mai striga, spuse el cu părere de rău, poți să asurzești. Dașa, nu aveți dreptate. Adică, poate că aveți dreptate, de fapt, omenește, dar acum, de fapt, de fapt, din punct de vedere istoric și de tot felul, nu. Eu nu vorbesc despre nenea Petia, aici, desigur, este o eroare evidentă. Dar uite, despre comisarii poporului și despre conducătorii de oști. Doar dumneavoastră tranșați problema de la sine. Pur și simplu așa – poate sau nu poate? Poate oare, întrebați dumneavoastră, un om mare, fidel cauzei, care și-a jertfit pentru ea viața, iar acum a învins și e plin, din cap până-n picioare, ei, de bani, de onoruri, de case de vacanță, de tot felul de asemenea posibilități despre care noi nici nu avem idee, poate oare, uite, un asemenea om să se dovedească a fi trădător? Și răspundeți că „nu“, adică niciodată și în nicio circumstanță. Dar totul depinse însă de circumstanțe, de la circumstanța timpului, a locului și a modului. Nu de întrebarea cine e el, ci de întrebările când, în numele a ce, unde? Pe o vreme extrem de pașnică, în condițiile unui echilibru sufletesc? Fără îndoială, nu – nu poate fi el trădător. În timpul celor mai mari mutații istorice – războaie, revoluții, lovături de stat, din păcate, da, poate! Jumătate din istorie e plină de asemenea trădări. Doar uite, Mirabeau și Danton s-au dovedit a fi totuși trădători. Dar ei au fost cei care au făcut revoluția! Dar

istoria lui Azef¹ nu ați citit-o niciodată? Ei, conducătorul unei organizații de luptă a partidului socialist-revoluționarilor, păstrătorul sfintei sfintelor, cel mai credincios dintre credincioși, cel care avea cheile de la împărăția cerului, cum se spune despre Papa de la Roma. „Are revoluția vreo figură mai strălucită și mai măreață decât Azef?“ întrebau membrii completului de judecată al partidului în procesul contra lui Azef. Și acuzatorul i-a răspuns judecătorului: „Nu, revoluția nu are o figură mai strălucită.“ Și a mai spus: „Numai dacă nu e provocator.“ Așa că, uite, totuși s-a dovedit a fi provocator.

Dașa tăcea și asculta.

— Așa că vedeți cât de complicat e totul.

— Pentru ei nimic nu e complicat, izbucni Potapov, pentru ei totul e extrem de simplu. Și ce faci cu ea...

— Nu, spuneți, spuneți, îl rugă Dașa și chiar își împreună mâinile.

— Uite ce trebuie să înțelegeți, continuă Zîbin. Problema în primul rând e asta: ce se întâmplă cu ideea când ea devine realitate? Atunci se întâmplă cu ea multe lucruri neașteptate și deloc bune. Atunci nici nu mai seamănă cu sine. Uneori ies asemenea jivine în locul îngerilor, că vrei să dai din mână a lehamite și să-i trimiți pe toți dracului. Adică, vezi Doamne, nu a ieșit nimic, pur și simplu au bătut câmpii, e timpul să terminăm. Uite ce le vine uneori în minte și celor mai puternici și mai fideli. Doar și ei sunt oameni, Dașa, uite care e necazul! Mai mult, ideea, în realitate, nu are un chip sau două, ci chiar vreo zece. Numai că ele nu apar dintr-odată. Mai întâi are un chip frumos, dar după aceea apar numai mutre, mutre, și, cum le vezi, uneori îți piere și cheful de a mai trăi. Dar cine nu vrea să trăiască nu are chiar nicio părere de rău, acela e gata de orice. Pune moartea în condițiile contractului – să mori, dar să nu te predai, nicăieri, nimănui. În mod obligatoriu te trage pe sfoară și se va preda, și te va trăda și pe tine.

— Spuneți, spuneți, îl rugă din nou Dașa, dar el nu mai spune nimic, pentru că auzi scârțâitul ușii.

¹ E.F. Azev, revoluționar din facțiunea eserilor, în realitate informator al poliției secrete țariste.

Se uită și-l văzu pe Kornilov care zise grosolan:

— Terminați aici cu flecăreala, plecați mai repede în oraș, acolo e mare belea. Au dispărut buletinele.

— Ce buletine? se minună Zîbin.

— Cele lăsate la director ca gaj, ei, ale ăstora... ei, ale căutătorilor de comori. Nu-s nici căutătorii de comori, nici buletinele. A dat telefon Klara. Chiar acum v-a rugat să vă duceți. Plecați. Eu rămân aici.